

GYVIEJI ARCHYVAI

Mūsų reikalas (Pagal Artūrą Makštutį – Maksimilianą)

Nieko nežinant apie įvairias šaunias moksleivių darbų parodas, šiuo metu veikiančias Varėnos krašto mokyklose, galima sakyti, kad spalio mėnesį mūsų rajono parodinėse erdvėse veikia dvi didesnio dėmesio vertos parodos

Viena iš tų parodų – Gražinos Didelytės „Raištų paslapčių erdvė“, kuri buvo atidaryta Marcinkonyse rugsėjo 24 d., o kita Artūro Makštučio-Maksimiliano „Mūsų reikalas“. Pastaroji paroda Merkinės lankytojų centre buvo atidaryta rugsėjo 27 dieną. Jei Gražinos Didelytės kūryba mūsų krašto žmonėms šiek tiek yra žinoma, tai Artūro Makštučio darbai beveik nežinomi, nors tai jau septintoji skulptoriaus autorinė paroda. Artūras Makštutis gimė 1964 m. Obelių miestelyje, į dailę gilinosi Vilniuje – Vienožinskio meno mokykloje (1983 – 1984 m.) ir Vilniaus dailės akademijoje (1986 – 1992 m.). Artūras ne tik skulptorius – jis universalus menininkas. Apie jo kuriamus artefaktus, kūrybinį diapazoną galima paskaityti kad ir Užupio meno inkubatoriaus tinklalapyje www.umi.lt/buve-rezidentai/arturas-maksimilianas. Artūras nuo 2010 m. gyvena Liškiavos pakraštyje, miškuose, tėvų išgytoje sodyboje, kurioje jie praleido savo paskutiniuosius gyvenimo metus. Tėviškės Šiuoždų kaimė, Krokialaukio apylinkėse – neliko. Kaip sako pats autorius, „Ši paroda apie laiko tėkmės pajautimą sudėta tarytum iš kelių dalių. Subjektyvus as-

meninis žvilgsnis į praeitį, šeimos istoriją, prisiminimus, į tai, ko daugiau nebus. Praėjusio amžiaus fotografijos – iš šeimos albumo, senelių gyvenimo istorija. Kita dalis – skulptūra, objektai, praėjusio laiko įvykių atspaudai kūryboje. Minčių laukas tarp įvairių lyg ir nesujusių dalykų užpildo, apglėbia ir bando sustabdyti tai, kas nesulaikoma dingsta praėityje. Laiko tėkmė neša viską, kas negali išlikti.“ Iš autoriaus žodžių, dedikuojančių šią parodą savo tėvukui Vitui Makštučiui, supranti, kad tai lyg ir vienos šeimos istorija, ką labai tiksliai pastebėjo ir gimnazistė Ieva Bielskaitė, atėjusi su klase į literatūros pamoką Lankytojų centre ir spontaniškai išsakiusi pirmąjį savo išpuolį, kad tai paroda, skirta šeimos jubiliejui.

Tačiau ilgiau pabuvus prie parodos ekspozicijos, kurią autorius metus laiko ruošė specifinei Merkinės lankytojų centro dailės galerijos erdvei ir prisiminus pavadinimą „Mūsų reikalas“ suvoki, kad tas deklaruojamas autoriaus subjektyvumas byra lyg laukas smėlio akivaras po mūsų kojomis. Juk ne „Mano reikalas“, ne „Mūsų šeimos reikalas“, o „Mūsų reikalas“. Ir mūsų (mano) senelius, tėvus ir dėdes, kaimy-

nus trėmė, sodino į kalėjimus, rovė iš gimtų vietų ir stūmė nuo žemės buldozeriais... Mūsų tėvų karta, mes eįjome, buvome vedami ir stumiami „Lenino keliu“ į „Komunizmo rytojų“, auklėjami Pavliko Morozovo, išdavusi savo tėvą bolševikams (komunistams), pavyzdžiu. Tiesa, dabar viliojami išmokom, siūlymu nedirbti, GMO stebuklais (yra parodoje tokia Artūro sukurta skulptūra), savanorystės programomis tik ar bus kada sukurta savanorių programa dirbti žemę mažais, šeimą oriai išlaikantais žemės lopinėliais, kuriant pusiausvyrą tarp miesto ir kaimo...

Cia mintyse gali perinstaliuoti parodos eksponatus ir vietoj garbių autoriaus senelių, tėvų ir artimųjų sudėti savo artimųjų portretus, paliekant tik kelis autoriaus atneštus iš namų senus šventųjų paveikslus, iš kurių vienas peršautas stribui šovus į Račkauską Joną, kuris tuo metu Artūro senelių namuose už stalo dainavo lietuvių liaudies dainą. Artūras sako, kad „Tie šventi paveikslai gyveno kartu su sodyba, jie yra neatskiriama šeimos istorijos dalis. Kartu lydėjo ir tremtį ir dabar ištikimai saugoja nuo piktos lemties plačiai pakrikusius gimines.“

Ir tada akys sminga į autorius kurtas skulptūras, instaliacijas. Jų parodoje vienuolika, ir kiekviena iš jų verčia susimąstyti. Štai mediniai pelių spąstai, kruopščiai sumeistruoti prieš daugelį metų. Surasti, nuplauti ir nuvalyti, lyg nauji, o juose šių laikų loterijos bilietas su ranka rašytu prierasu: „Bilietas nieko nelaimėjo... Žaiskite dar kartą!“. Žaiskite dar kartą, bandykite laimėti! O gyvenimas vienas, antrą kartą nei jis tavęs, nei tu jo neišbandysi ir laimės paukštę vargu bepagausi, nes ji gyvena pasakų šaly... Tada, išsigan-

Seni spąstai

¹ Kolūkių pavadinimai.

² Prieš daugelį dešimtmečių tas nuotraukas padarė Artūro dėdė Petras Makštutis, kuris dirbo kelių statyboje sprogdintoju, o laisvalaikį fotografavo žinodamas, ką daro. Gaila, negatyvų archyvas neišliko, o turimas nuotraukas ir archyvinę medžiagą surinko Arvydas Sarmaitis, gyvenantis Rygoje.

Po parodos atidarymo Merkinės lankytojų centre. Artūras Makštutis su žmona Ingrida stovi centre, o aplink juos žmonės iš Merkinės, Liškiavos, Šiaulių, Rygos ir Kopenhagos, Klaipėdos (Artūro teta Janina Kirstukienė)... Visiems mums tą dieną centre muzikavo ir dainavo Monika Dičiūnė ir Tomas Dičiūnas iš Vilniaus

Vinco Krėvės gimnazijos 4 a klasės mokiniai, vedini mokytojos Ritos Černiauskienės, atėję į pamoką Artūro Makštučio parodoje „Mūsų reikalas“

des bergždžių pastangų būti idiotiškai laimingam, pamatai ant sienos „Panikos mygtuką“, bet nuspausti jo negali, jis po stikliniu gaubtu... Kaip dažnai gyvenimo kelyje sublyksi neuronai smegenyse žaibais palikdami randus širdyje, kurios po stiklu nepaslėps.

Kaip keičiasi daiktų prasmės juos sugretinus, suteikiant naujus vardus, pavadinimus. Gražiai įrėmintas visiems paupių gyventojams gerai pažįstamas daiktas: *šniūras*, suvyniotas ant medinės lentelės su pavadinimu – klausimu: „Kiek ilgai tai trunka?“, įgyja visai kitą prasmę. Kas trunka? Žvejyba? Gyvenimas? O gal gyvenimo prasmės paieškos? Juk autoriaus

žodyje parodos lankytojams primenami vaikystėje gimę klausimai „Kas aš esu, iš kur aš, kur einu?“ lydi kiekvieną iš mūsų visą gyvenimą.

Apie atminties fragmentizaciją parodos autorius kalba ne tik savo darbais, bet ir parodos įžanginiame žodyje: „Prisiminimai, sustoję kaip nuotraukos, didelį medinį pirkioj, kieme, pilname kitokių nei mieste dalykų, atrodo, ir dabar kabos kažkur toli kaip didžiulis šviesus debesis. Senelių sodyba Šiuožduose, kuri man vaikystėje atrodė kaip didelis atskiras pasaulis, medine tvora atitvertas nuo išorinio ir nepažįstamo gyvenimo, tarybinės melioracijos dėka išnyko, pa-

likus tuščią lauką ir fotografijas² šeimos albume.

Laiko tėkmė neša viską, kas negali išlikti. Mano senelių istorijoje randu tai – kas nesensata. Pastovios vertybės, kaip išmintis, tvirtybė, grožio ir pasaulio tvarkos supratimas eina per visus gyvenimus ir išlieka amžinai.“

Viskas parodoje vieninga. Nuo autoriaus žodžių iki darbų. Ir vis dėlto koks platus interpretacijos laukas atsiveria Artūro Makštučio parodoje „Mūsų reikalas“, kurią galima pamatyti Merkinės lankytojų centre iki spalio 28 d.

Algimantas ČERNIAUSKAS
Brolių Černiauskų nuotr.

Tvirtas trapumas

Varėnos viešoji biblioteka parengė nuotraukų parodą „Tvirtas trapumas“, skirtą režisierės, pedagogės, teatro kūrėjos Dalios Tamulevičiūtės 75-osioms gimimo metinėms

Ekspozicijoje – 50 nuotraukų, atspindinčių žymios menininkės gyvenimo fragmentus: Dalia su bendraklasiais ir geriausia drauge Maryte Senojoje Varėnoje; laisvalaikis Kultūros švietimo technikumė; Lietuvos valstybinės konservatorijos aktorinio meistriškumo 1 kurse, 1963 m.; Jaunimo teatro pastato Arklų gatvėje statybose, 1976 m.; su Valstybinės premijos laureatais; su įvairių laidų savo studentais; gastrolėse užsienyje; darbo vietose; su žymiais aktoriais, režisieriais, rašytojais, žurnalistais; daug Dalios portretų ir kt.

Profesijai atidavusi trisdešimt penkerius metus ir sukū-

rusi per penkiasdešimt nepamirštamų spektaklių ne tik Jaunimo, bei ir kitų Lietuvos teatrų, televizijos scenose, į klausimą, kas ją paskatino dirbti teatre, Dalia atsakė: „Visa mano vaikystė, visa aplinka, kurioje augau, buvo tarsi teatras. Tuomet aš, žinoma, šito nejutau. Močiutės pasakojimai apie savo gyvenimą, optimistinis požiūris, tu, anūkėle, geriau gyvensi už mus, visi geriau gyvensit, tik būkit vieningi, padėkit vienas kitam, sutarkit bėdoj ir džiaugsmė. Jautriai dainuojamos džiūkiškos dainos, ypač giliai įsirėžusi man širdin „Oi, seniai, seniai pas motulų buvau“. Vestuvių ir laidotuvių apeigos. Juk

mano gimtajame Pirmosios Varėnos miestelyje netgi vaikiai prie karsto raudodavo žodžiais. O kur nuolatinis laktymas po miškus – grybavimas, uogavimas? Kur rūku apsi-klostęs Merkys, kai anksti rytą brisdavau brasta į kitą pusę, eidama su senele grybauti? Tarsi regėte regiu spektaklį Glūko ežere ant valčių: šviečiant deglams, vaidino sanatorijoje besigydančios aktorijos, o ežero krantus buvo gulė nūgulė visų aplinkinių kaimų gyventojai. Aš nemačiau šio spektaklio – jis gyvas mano prisiminimuose tik iš mamos pasakojimų, tačiau žinau, kokia šventė visiems Varėnos ir aplinkinių kaimų gyventojams

būdavo kad ir moksleivių jėgomis pastatytas spektaklis, sporto šventė ar naujametinis karnavalas! Nesunku buvo pamėgti teatrą, kai kiekviename žingsnyje susidurdavai su kūrybingais, turtingos sielos žmonėmis“ (Patirčių realizmas. – Pokalbiai, 2011, p. 204).

Baigusi vidurinę mokyklą, 1958 m. Dalia įstojo į Vilniaus kultūros švietimo technikumą ir, gavusi saviveiklos dramos režisierės diplomą, išvyko dirbti į Klaipėdą. 1963 m. įstojo į Lietuvos valstybinės konservatorijos aktorinio meistriškumo kursą. 1966–1971 m. mokėsi režisūros Maskvos valstybiniame Lunačiarskio teatro meno institute. Baigusi dirbo režisierė Lietuvos valstybiniame jaunimo teatre, 1975–1988 m. – vyriausiąja režisierė. Nuo 1971 m. dėstė aktorinį meistriškumą Lietuvos

valstybinėje konservatorijoje, 1988–1996 m. buvo Aktoriaus meistriškumo katedros vedėja. Nuo 1989 m. docentė, nuo 2001 m. profesorė, išleido aštuonias dramos teatro aktorių laidas. „1975 m. į Jaunimo teatrą atvedusi savo pirmąjį aktorių kursą, teatrą pavertė kūrybos laisvės ir sceninių naujovių, vaidybos ir režisūros ieškojimų oaze. Spektakliai „Bebenčiukas“, „Ugnies medžioklė su varovais“, „Škak, mirtie, visados škak“, „Jasonas“, „Žuvėdra“, „Rožės pražydėjimas tamsoj“, „Brangioji mokytoja“, „Haroldas ir Modė“, „Broliis Alioša“, „Daukantas“ – teatro stebuklo akimirks, užauginusios vieną žiūrovų kartą ir iškiepijusios atsidavimą profesijai ne vienam scenos menininkui. Režisierė sukūrė savitą ir su niekuo nesupainiojamą lietuvių vaidybos mokyklą, atsi-

skleidusią jos spektakliais ir pratestą jos jaunesnių kolegų“ (Adelė Dalia Tamulevičiūtė (1940–2006) // Lietuvos rytas. – 2006, birž. 2, p. 2). 2003 m. už darbus Lietuvos menui ir kultūrai D. Tamulevičiūtė įvertinta Lietuvos Vyriausybės premija, 2006 m. už nuopelnus Lietuvos teatrui – Auksiniu scenos kryžiumi. Dalia Tamulevičiūtė mirė 2006 m. birželio 1 d. Palaidota Senosios Varėnos kapinėse. Jos atminimui jau šeštą kartą Varėnoje rengiamas Dalios Tamulevičiūtės profesionalių teatrų festivalis.

Paroda Varėnos kultūros centre veiks iki lapkričio 1 dienos, virtuali paroda (spalio 12 - gruodžio 31 d.) – <http://biblioteka.varena.lt>.

Daiva ARMONIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos metodininkė